

УДК 378.4(4):005.591.6

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ АКАДЕМІЧНИМИ УНІВЕРСИТЕТСЬКИМИ МЕРЕЖАМИ

Ірина Чистякова

Статтю присвячено розгляду особливостей управління європейськими академічними університетськими мережами. З'ясовано сутність понять «мережування навчальних закладів», «інноваційна освітня мережа», «університетська мережа», «академічна університетська мережа». Подано авторську класифікацію університетських мереж. Представлено змістові засади діяльності провідних академічних університетських мереж – Euroraеit, The Coimbra Group, Utrecht Network. Виявлено спільні ознаки управління досліджуваними мережами.

Ключові слова: мережування навчальних закладів, інноваційна освітня мережа, університетська мережа, академічна університетська мережа.

Головним цільовим пріоритетом розвитку системи освіти України, зокрема й вищої, на сучасному етапі стало підвищення її якості. Для досягнення цієї мети здійснюється оновлення змісту освіти, форм і методів організації навчального процесу, удосконалення моніторингу його результатів тощо. Вища освіта відіграє найважливішу роль у житті людини й суспільства. Вона сприяє соціальному, культурному й економічному розвитку, становленню активної громадянської позиції. На європейському рівні зміст і структура освіти визначається на національних рівнях. У контексті означеної ситуації вітчизняними освітніми теоретиками та практиками усвідомлено недостатній рівень розвитку співпраці викладачів, науковців, менеджерів освіти у процесі інноваційного пошуку й поширення інновацій. А тому необхідним є розвиток якісної вищої освіти на основі зміцнення співробітництва на національному та наднаціональному рівнях. Це завдання покликане виконувати університетські освітні мережі, які формують нову систему взаємозв'язків між вищими навчальними закладами, що визначається стабільністю та ефективністю управлінської системи. У зв'язку з цим нагальною необхідністю є ретельне вивчення позитивного досвіду створення й діяльності інноваційних освітніх систем у галузі європейської вищої освіти, що має певні досягнення й результати.

Зміни в системі вищої освіти викликали неабиякий інтерес наукової громади до інноваційних освітніх мереж загалом і університетських зокрема. Окремі аспекти особливостей організації, діяльності та управління університетських мереж висвітлено в багатьох працях зарубіжних теоретиків і практиків освіти. Серед них значну цінність мають дослідження таких науковців, як: Х. ван Аальст, Т. Бентлі, Е. Венгер, П. Вольстеттер, П. Делін, Д. Джексон, М. Джоуплінг, Дж. Лейв, Л. Рєзнік, А. Сміт, Дж. Спіллейн, А. Стотт, М. Хадфілд, Д. Хопкінс та ін. Предметом їх наукових розвідок стали основні характеристики мережевих технологій, організаційна структура освітніх

мереж, мотиви створення мережевих об'єднань, структурні моделі мережевого менеджменту, типологія інноваційних освітніх мереж. Однак, недостатнім, на нашу думку, є вивчення особливостей управління європейськими університетськими мережами, що й зумовило актуальність і необхідність здійснення даного дослідження.

Метою статті є аналіз діяльності європейських університетських мереж та визначення особливостей управління академічними університетськими мережами.

Британський дослідник процесу мережування навчальних закладів Т. Бентлі наголошує на тому, що зміни мають відбуватися через формування та стимулювання інноваційної діяльності всередині освітньої системи, а також через створення інфраструктури, здатної поширювати ідеї, знання та нові методи. І саме мережеві технології можуть стати такою інфраструктурою трансформації системи освіти [1; 3]. Тому в системі освіти, зокрема вищої, виникає необхідність використання мережевих технологій для розвитку її інноваційного потенціалу, що здійснюється в умовах існування інноваційних освітніх мереж, у тому числі й університетських.

Ми розглядаємо інноваційні освітні мережі як організаційні структури, що являють собою сукупність навчальних закладів, об'єднаних спільною інноваційною ідеєю та діяльністю, спрямованою на підвищення ефективності навчально-виховного процесу та якості його результатів, управлінської діяльності, а також на поширення інноваційного досвіду в межах мережі навчальних закладів і поза нею.

Ідея мережування закладів вищої освіти в Європі обговорювалася на сторінках Рамкової програми ЄЕС, заснованої в 1980 р., у контексті розвитку європейської політики наукових досліджень. А тому консорціями, мережами, альянсами, спільні підприємства, асоціації – це лише деякі приклади міжорганізаційних домовленостей, які останнім часом з'явилися в європейській вищій освіті.

Доцільним вважаємо наголосити на тому, що освітні мережі мають вільні ієрархії інститутів і не залежать від традиційних розпоряджень згори від адміністрації. Водночас вони повинні бути зрозумілими, мати відносно стабільну структуру, а також деякі форми організаційного керівництва для ефективного функціонування. У цьому значенні будь-яка існуюча мережа передбачає таку форму адміністративної та управлінської структури, яка ініціює процес фактичного мережування, формулює принципи діяльності й керівні принципи для членства, створює інфраструктуру зв'язку, залучає учасників, а також сприяє постійному обміну між ними.

У контексті даного дослідження необхідним, на нашу думку, є з'ясування чинників, що спричиняють утворення міжнародних мережевих структур у сфері вищої освіти. По-перше, це зміни у виробництві знань, зміни ресурсної бази й розширення можливостей для взаємодії за допомогою нових технологій. По-друге, необхідність спілкування з іншими університетами та організаціями щодо тих видів діяльності, які раніше відбувалися в межах організаційних структур університету (навчання студентів, наукова робота викладачів тощо). Університети все більше виходять за межі національних кордонів. Студенти, науковці та роботодавці вимагають і цінують досвід, який накопичується у процесі

міжнародного співробітництва. Лібералізація, інтернаціоналізація ринків робочої сили й нових способів кооперації розширюють можливості для транснаціональної освіти, й виникає потреба в міжорганізаційних взаємодіях [2].

Виявлено, що в сучасній педагогічній науці існують різні типології інноваційних освітніх мереж, визнані міжнародною науковою громадою, що характеризують досліджуваний феномен на монокритеріальних, бікритеріальних і полікритеріальних засадах. На підставі аналізу широкого кола джерел та зазначених класифікацій інноваційних освітніх мереж пропонуємо власну, у якій визначаємо такі типи мереж, що існують у системі вищої освіти європейських країн:

1. Внутрішні університетські мережі:
  - мережі університетських менеджерів;
  - мережі викладацького складу;
  - студентські мережі (наукові, за інтересами, лідерські);
  - предметні мережі, що об'єднують науковців, викладачів, студентів.
2. Зовнішні університетські мережі:
  - академічні мережі;
  - експертні мережі;
  - дослідницькі мережі.

Предметом нашого подальшого розгляду є академічні університетські мережі, а саме особливості управління такими мережевими об'єднаннями. Прикладами академічних університетських мереж є *Europaem*, *The Coimbra Group*, *Utrecht Network*. Так, дослідивши діяльність *Europaem*, можна визначити такі цілі створення мережі:

- підвищення рівня наукової співпраці та зв'язків між членами мережі;
- утворення відкритої університетської мережі шляхом об'єднання зусиль університетів-членів мережі та міжнародної академічної спільноти;
- слугування ресурсом для підтримки та розвитку європейського бренду вищої освіти;
- підтримка інноваційних наукових і організаційних ідей та забезпечення можливості для спільного пошуку нових ініціатив;
- розвиток командної співпраці, що спрямована на поширення інноваційних ідей і пошук нових ролей для університетів у суспільстві знань;
- підготовка й виховання майбутніх лідерів для нової Європи.

У результаті аналізу діяльності розглядуваної академічної мережі нами було визначено особливості її управління, а саме:

- 1) кожен партнер мережі має власний комітет, метою якого є розроблення освітньої політики мережі;
- 2) наявність Міжнародної ради управління мережею за участю представників усіх партнерів як керівного органу;
- 3) наявність Академічного комітету, дії якого спрямовані на організацію контролю академічних пріоритетів і проектів;
- 4) діяльність Комітету з управління, що здійснює контроль за розвитком мережі;

5) створення групи координаторів, що складається із представників від кожної установи-партнера й допомагає пропагувати та здійснювати політику мережі, а також відповідає за підтримку поширення інновацій у вищій освіті [3].

The Coimbra Group (CG) – це мережа, до складу якої входить 40 європейських університетів, деякі з них – найпрестижніші в Європі. Цілями мережі є:

- активізація обміну, особливо в академічній, культурній, соціальній сферах, і поширення знань серед університетів-членів, студентів і викладачів;
- активізація здійснення міждисциплінарних дослідницьких проектів і популяризація їх значення;
- перетворення на лідируючу силу в розвитку європейської вищої освіти та європейського дослідницького простору;
- привернення уваги до проблем вищої освіти в Європі;
- розвиток кваліфікованого партнерства з вишами регіону;
- забезпечення мобільності студентів та викладацького складу, зокрема, завдяки програмі Erasmus [4].

Діяльність мережі спрямована на заохочення академічної співпраці між її членами на трьох рівнях діяльності:

- взаємний обмін досвідом педагогічної діяльності викладача;
- співпраця менеджерів різних рівнів із питань оптимізації організації діяльності університету;
- вплив на європейську освітню політику [4].

Мережа *Utrecht Network* організовує велику кількість класичних програм студентської та викладацької мобільності. Діяльність мережі складається з таких напрямів:

- участь у проектах Євросоюзу. Члени *Utrecht Network* спільно беруть участь у декількох академічних проектах ЄС, зокрема таких, як JOIMAN і Erasmus Mundus та CONNECT;
- організація літніх таборів для членів мережі, що стали постійним компонентом її діяльності. Діяльність таборів стабільно фінансується асоціацією та передбачає з'їзди науковців з університетів-партнерів;
- аналітична діяльність експертів університетів-партнерів. *Utrecht Network* забезпечує аналіз магістерських програм учасників і професійний розвиток кадрів [5].

Із самого початку існування *Utrecht Network* пропагувала індивідуальні візити експертів-науковців усередині мережі та до зовнішніх партнерів. Мета візитів – підвищення професійного рівня учасників мережі [5]. Інструментами досягнення цілей мережі є створення груп за інтересами для розробки інноваційного знання. Члени мережі беруть участь у багатьох міжнародних проектах, виходячи за рівень співпраці всередині об'єднання.

Функцію управління в *Utrecht Network* виконує Центр знань для інститутів відкритого суспільства, що об'єднує економістів, фахівців у галузі громадського управління, соціологів, юристів та істориків. Основними питаннями, які розв'язує Центр, є такі: залучення нових установ, їх розвиток і

діяльність, внесок кожного партнера в загальну справу. Центр працює на засадах рівності всіх членів, співробітництва та демократії [6].

Отже, головними цілями створення академічних університетських мереж у Європі є забезпечення можливостей для постійного обміну ідеями та взаємодії освітніх новаторів, практиків і теоретиків з метою вдосконалення роботи кожного закладу освіти в мережі.

Таким чином, спільними рисами управління академічними університетськими мережами нами було визначено такі:

- множинність лідерів;
- об'єднувальна мета;
- добровільність зв'язків;
- множинність рівнів взаємодії;
- відкритість, спонтанність;
- неієрархічність, децентралізація, переважно горизонтальна або функціональна кооперація учасників;
- відкритість мереж для «входу» та «виходу», загальнодоступність ресурсів (передусім інформаційних);
- рівноправність учасників мережі незалежно від їх ролі, масштабу, ресурсів;
- висока мобільність; консенсусність ухвалення рішень;
- чітка організаційна структура.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. На подальше вивчення заслуговують узагальнення перспективного зарубіжного педагогічного досвіду підготовки викладачів до професійної діяльності в академічних університетських мережах; розроблення механізмів залучення громадських організацій та місцевої освітньої адміністрації до співпраці з вищими навчальними закладами.

Список використаних джерел:

1. Bentley T. *Developing a network perspective / WALWA / Establishing a networks of schools / T. Bentley, D. Hopkins, D. Jackson.* – *Networked Learning Communities*, 2005. – 12 p.
2. Кряжев П. *Якісні зміни вищої освіти в країнах Західної Європи наприкінці XX століття / П. Кряжев // Вища освіта України.* – 2007. – Т. 3. – № 2. – С. 86–89.
3. *The Europaem Vision [Електронний ресурс].* – Режим доступу : <http://www.europaem.org/europaem/?q=category/1/57/69>.
4. *The Coimbra Group [Електронний ресурс].* – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Coimbra_Group.
5. *Utrecht Network. Activities [Електронний ресурс].* – Режим доступу : <http://www.utrecht-network.org/en/site/about#2>.
6. *Utrecht Network: A European network with a global outlook [Електронний ресурс].* – Режим доступу : <http://www.utrecht-network.org/en/site/presentation>.